

ARTUR ZNAJOMSKI* – LUBLIN

[Recenzja]: Historia bibliotekarstwa kościelnego w katalogu utrwalona. O książce Ryszarda Żmudy: *Katalog rozpraw doktorskich i habilitacyjnych oraz prac licencjackich i magisterskich o bibliotekach kościelnych w Polsce za lata 1946-2015*

Ryszard Żmuda jest znanym w środowisku naukowym biografem i bibliografem. Szczególną popularność i uznanie zdobył dzięki wybitnym osiągnięciom na polu praktyki bibliograficznej. W bogatym dorobku twórczym posiada on liczne bibliografie regionalne i lokalne, dokumentujące piśmiennictwo regionu łódzkiego i samej Łodzi, zestawienia ukazujące produkcję łódzkich oficyn wydawniczych oraz bibliografie zespołów osobowych, rejestrujące publikacje pracowników łódzkiej uczelni medycznej¹. Od początku działalności naukowej w kręgu zainteresowań R. Żmudy są bibliografie dziedzin i zagadnień dotyczące w głównej mierze dziejów Kościoła, zakonów, zgromadzeń zakonnych i bibliotek kościelnych. Ten nurt twórczości, zapoczątkowany ponad 40 lat temu², stał się jednym z podstawowych obszarów jego działalności badawczej, przynosząc cały szereg pokaźnych zestawień bibliograficznych. Jako przykład można tutaj przytoczyć choćby wieloczęściową *Bibliografię historii Kościoła w Polsce*, gromadzącą materiał za lata 1975-1977 i 1980-1984 (Warszawa 1982, 1989-1997), czy równie ważną *Bibliografię produkcji wydawniczej zakonów w Polsce*, zestawiającą piśmiennictwo za okres 1945-2000 (Warszawa 2000, 2002).

* Artur Znajomski – dr hab. bibliologii i informatologii; adiunkt w Instytucie Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa; Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie;
e-mail: aznajomski@o2.pl

<https://orcid.org/0000-0002-9895-5184>

¹ P. Latawiec, *Dr Ryszard Żmuda*, „Forum Bibliotek Medycznych”, 5 (2012) nr 2, s. 442-460. Artykuł dopełnia bibliografia osobowa podmiotowo-przedmiotowa R. Żmudy, odzwierciedlająca charakter zainteresowań naukowych badacza.

² Pierwszymi spisami przygotowanymi przez R. Żmudę były dwa indeksy: *Indeks nazwisk* oraz *Indeks nazw geograficznych* opublikowane w *Bibliografii historii Kościoła w Polsce za lata 1944-1970*, red. H.E. Wyczawski, cz. 3, Warszawa 1977, s. 119-290 i 291-323.

W ostatnich latach swoją aktywność twórczą koncentruje na opracowywaniu i wydawaniu spisów rejestrujących piśmiennictwo na temat bibliotekarstwa kościelnego. W wyniku podjętej pracy powstała i ukazała się drukiem *Bibliografia publikacji o bibliotekach kościelnych w Polsce 1945-2015* (Łódź 2016). Warto powiedzieć, że dzieło to zostało dostrzeżone i docenione przez uczonych, zyskując pochlebne opinie ze strony krytyków³. Drugim zestawieniem opublikowanym w 2016 roku jest recenzowany *Katalog rozpraw doktorskich i habilitacyjnych oraz prac licencjackich i magisterskich o bibliotekach kościelnych w Polsce za lata 1946-2015*, (Łódź: Uniwersytet Medyczny w Łodzi, 2016, 339 s., fot.). Obydwa opracowania są pierwszymi drukowanymi tomami monografii *Biblioteki Kościoła w Polsce w świetle publikacji i prac dyplomowych (1945-2015)*. Dalszą część tego dzieła stanowi *Dokumentacja stanu badań bibliologicznych o bibliotekach kościelnych w Polsce za lata 1945-2015* udostępniona w wersji elektronicznej w bibliotece cyfrowej Federacji Bibliotek Kościelnych Fides, a dopełnieniem całości ma być zapowiadany wielotomowy *Słownik pracowników bibliotek kościelnych w Polsce za lata 1945-2017*, który twórca planuje wydawać tzw. systemem holenderskim; każdy tom ma zawierać hasła na litery A-Z⁴.

Katalog rozpraw doktorskich i habilitacyjnych... ma rozbudowaną strukturę. Rozpoczyna się szczegółowym spisem treści, oddającym budowę całego opracowania. Po nim następuje krótka *Przedmowa* napisana przez bpa prof. dr. hab. Andrzeja Siemieniewskiego z Archidiecezji Wrocławskiej, podkreślająca wartość i znaczenie naukowe publikacji gromadzących materiał z zakresu bibliotekarstwa kościelnego, oraz *Wstęp* pióra R. Żmudy, omawiający przebieg prac nad spisem, kryteria doboru i selekcji materiału oraz metodę opracowania. Wśród materiałów wprowadzających są jeszcze: *Nazwy instytucji naukowych objętych kwerendą*, *Spis źródeł i opracowań* z podziałem na źródła rękopiśmienne, drukowane, elektroniczne oraz opracowania, *Wykaz skrótów*, a właściwie wykazy skrótów uwzględniające kolejno: sigła męskich i żeńskich instytutów życia konsekrowanego, tytuły czasopism, skróty wyrazów typowych oraz zestawienie innych skrótów zamieszczonych w spisie. Następnie występuje zasadniczy trzon *Katalogu*, a dalszą część stanowi 7 aneksów. Są to kolejno: *Instytucje sprawcze prac dyplomowych*, *Uczelnie oraz promotorzy i recenzenci*, *Promotorzy rozpraw doktorskich oraz prac licencjackich i magisterskich*, *Recenzenci rozpraw doktorskich i habilitacyjnych oraz prac licencjackich i magisterskich*,

³ R. Żmuda, *Bibliografia publikacji o bibliotekach kościelnych w Polsce 1945-2015*, Łódź 2016. Rec.: A. Matczuk, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 107 (2017), s. 425-432 oraz B. Warząchowska, „Fides. Biuletyn Bibliotek Kościelnych”, 23 (2017) nr 2, s. 181-184.

⁴ R. Żmuda, *Projekt i wykaz proponowanych haseł biograficznych Słownika pracowników bibliotek kościelnych w Polsce za lata 1945-2017*, „Forum Bibliotek Medycznych”, 9 (2016) nr 1, s. 464-502; tenże, *Instrukcja dla autorów haseł biograficznych Słownika pracowników bibliotek kościelnych w Polsce za lata 1945-2017*, „Fides. Biuletyn Bibliotek Kościelnych”, 23 (2017) nr 2, s. 206-211.

Kto jest kim – promotorzy i recenzenci, Bibliografia przedmiotowa promotorów i recenzentów, Materiały ikonograficzne – fotografie, prezentujące wizerunki poszczególnych uczonych. Ponadto do pracy dołączono streszczenie w języku angielskim i indeks krzyżowy.

Katalog powstał na podstawie rozległej bazy źródłowej. Autor spenetrował zasoby 20 archiwów uczelnianych, 36 bibliotek akademickich oraz 11 jednostek naukowych, specjalizujących się w badaniach z zakresu bibliologii i informatologii. Przeszukał, stosownie do podjętego tematu, źródła rękopiśmienne, drukowane i elektroniczne. Kwerendą objął tradycyjne katalogi kartkowe, ich wersje elektroniczne oraz bibliograficzne bazy danych. Kierował także zapytania do promotorów prac dyplomowych.

Szeroko zakrojone poszukiwania materiału, wymagające bez wątpienia wiele trudu i zaangażowania, okazały się owocne, przynosząc 845 opisów bibliograficznych. Wśród nich znajduje się 7 habilitacji, 64 doktoraty, 658 magisteriów i 116 licencjatów. Pomimo zebrania tak dużej liczby opisów autor ma świadomość, że praca jest niekompletna i wymaga uzupełnień. We wstępie przyznaje, „(...) że w «Katalogu» znalazło się ok. 80% dysertacji oraz ok. 65% prac licencjackich i magisterskich” (s. 9).

Zgodnie z tytułem w doborze materiału uwzględniono dysertacje habilitacyjne, rozprawy doktorskie, prace licencjackie i magisterskie poświęcone bibliotekom kościelnym, przygotowane w polskich uczelniach i instytutach naukowych w latach 1946-2015. Granice zasięgu chronologicznego pracy wyznacza czas powstania pracy magisterskiej ks. Franciszka Mączki zatytułowanej *Biblioteka OO. Bernardynów w Przeworsku* (Kraków 1946) oraz rok opracowania rozprawy doktorskiej Agnieszki Białej pt. *Szesnastowieczne oprawy z krakowskiej szkoły introligatorskiej na przykładzie kolekcji z Biblioteki Jasnogórskiej – wybrane problemy* (Katowice 2015).

Dokumentacją bibliograficzną objęto opracowania odnoszące się do bibliotek różnych wyznań (Kościoła Rzymskokatolickiego, Cerkwi Greckokatolickiej, Cerkwi Prawosławnej, Staroobrzędowców oraz Kościołów Protestanckich) oraz księgozbiorów prywatnych duchowieństwa. O doborze pracy decydował jej tytuł o orientacji bibliotekarskiej. Ze wstępu dowiadujemy się, że selekcja dotyczyła opracowań o tytułach zawierających ogólne sformułowania, aczkolwiek zdarzają się odstępstwa od tej zasady (poz. 327). Ponadto

Nie zostały objęte spisem bibliograficznym: habilitacje, doktoraty, licencjaty oraz liczne magisteria dotyczące m.in. historii różnych instytucji kościelnych (...), uczelni akademickich i innych instytucji, które w tytułach nie sygnalizowały problematyki bibliotekarskiej (s.10)

choć, jak przyznaje autor, mogą one zawierać informacje o książnicach kościelnych. Przyjęte rozwiązanie można uznać za słuszne, wyszukanie bowiem fragmentów traktujących o bibliotekarstwie kościelnym wymagałoby zbadania z autopsji bardzo bogatego i zarazem rozproszonego materiału. Wiązałoby się to z dużym nakładem pracy, wymagałoby znacznych środków finansowych i wiele czasu, co z pewnością opóźniłoby wydanie *Katalogu*.

Problematyka zarejestrowanych prac dotyczy dziejów bibliotek kościelnych, ich rodzajów, działalności, organizacji, zasobów, katalogów, inwentarzy oraz roli i znaczenia tego typu placówek w życiu społecznym. Tematem objęto również instytucje koordynujące działalność bibliotek kościelnych, jak też osoby duchowne i świeckie związane z kościelnym bibliotekarstwem.

Przedmiotem rejestracji są dysertacje, rozprawy i prace dostępne w postaci maszynopisów i wydruków komputerowych. Szkoda, że autor nie zdecydował się poinformować czytelników o druku uwzględnionych prac, co niejednokrotnie miało miejsce i było łatwe do sprawdzenia. Światło druku ujrzały nie tylko rozprawy doktorskie i habilitacyjne (np. poz. 113, 224, 453, 787, 796). Można sądzić, że wydania doczekała się także część prac licencjackich i magisterskich. Przypuszczenie to potwierdza np. praca magisterska Waldemara Karpuka *Biblioteka marianów w Puszczy Korabiewskiej (Marianńskiej) na podstawie inwentarza z 1845 roku* przygotowana pod kierunkiem prof. Grażyny Rosińskiej, ogłoszona w czasopiśmie „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” w 1998 roku. Wiadomo, że opublikowanie pracy dyplomowej, czy choćby jej fragmentu, jest swego rodzaju nobilitacją, nie tylko dla jej twórcy, lecz także dla promotora i ośrodka, w którym ona powstała. Dlatego podanie tego typu wiadomości podniosłoby znacząco wartość informacyjną *Katalogu*.

Opis bibliograficzny podaje elementy niezbędne do identyfikacji poszczególnych opracowań. Są to kolejno: nazwisko i imię autora, tytuł pracy, miejsce i rok powstania, nazwa instytucji sprawczej, określenie rodzaju pracy, tytuł bądź stopień naukowy promotora oraz jego imię i nazwisko. Przy zdecydowanej większości opisów widnieje numer sygnatury archiwalnej lub bibliotecznej, co w przypadku katalogu jest nieodzownym elementem opisu. W adnotacji zaś występuje imię i nazwisko recenzenta wraz z jego stopniem lub tytułem naukowym. Schemat opisu nie wzbudza zastrzeżeń. Zapis jest klarowny i konsekwentnie prowadzony. Wprawdzie przy niektórych pozycjach nie podano recenzentów (dotyczy to licencjatów i magisteriów), ale usprawiedliwiają to przyczyny obiektywne; brak stosownych dokumentów w archiwach uczelnianych.

Mówiąc o opisie, trzeba zwrócić uwagę na kwestię przytaczania stopni i tytułów naukowych promotorów i recenzentów. Istnieje w tym względzie duża dowolność. W przypadku promotorów raz są one podawane zgodnie z tytułaturą pracy dyplomowej bądź protokołami egzaminacyjnymi, innym zaś razem są określane według najnowszego stanu wiedzy o pracownikach naukowych. Podobnie jest z recenzentami. Ich tytuły naukowe przejęto z protokołów egzaminacyjnych, jak też z aktualnego informatora o ludziach nauki. Niewątpliwie autor powinien ujedynolnić tę sprawę. Należało podać tytuły i stopnie naukowe promotorów i recenzentów adekwatnie do czasu obrony poszczególnych prac.

Opisy dopełniają adnotacje wyjaśniające, ale jest ich zdecydowanie za mało. Przy niektórych pozycjach są wręcz konieczne, szczególnie tych, których tytuły nie określają jednoznacznie tematyki objętej spisem (np. poz. 10, 13, 15, 32, 51

i in.). Czytelnik niejednokrotnie powątpiewa, czy dane opracowanie w ogóle powinno znaleźć się w *Katalogu*. Wprowadzenie adnotacji wyjaśniających rozwiąłoby wszelkie wątpliwości i wpłynęłoby dodatnio na wartość użytkową zestawienia.

Zasadniczy trzon *Katalogu* posiada układ systematyczny. Materiał został podzielony na sześć działów głównych, takich jak: *Biografistyka*, *Instytucje koordynujące działalność bibliotek kościelnych*, *Czasopisma*, *Książnice Kościoła w Polsce*, *Księgozbiory prywatne duchowieństwa* oraz *Biblioteki instytucji kościelnych*. Pięć pierwszych działów posiada podział jednostopniowy. Niemal w każdym z nich wyróżniono *Opracowania ogólne*. Wyjątkiem jest tutaj dział drugi *Instytucje koordynujące działalność bibliotek kościelnych*, gdzie znalazły się tylko dwa centra: *Ośrodek Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne* i *Federacja Bibliotek Kościelnych FIDES*. Ponadto w ramach *Biografistyki* wyłoniono *Biografie poszczególnych osób*, wśród *Czasopism* zamieszczono „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” oraz „Fides”, a w dziale *Księgozbiory prywatne duchowieństwa* wyodrębniono *Biblioteki poszczególnych osób*. Natomiast w dziale *Książnice Kościoła w Polsce* znalazły się wyłącznie opracowania o charakterze ogólnym. Najbardziej złożoną budowę posiada dział ostatni *Biblioteki instytucji kościelnych*. Materiał ułożono w nim rodzajami bibliotek, a wśród nich przyjęto porządek topograficzny. W przypadku *Bibliotek zakonów i zgromadzeń zakonnych* uszeregowano je nazwami wspólnot zakonnych, a dalej wprowadzono układ topograficzny. Ostatni poddział stanowią *Biblioteki różnych wyznań*. Dzieli się on następująco: *Opracowania ogólne*, *Cerkiew Greckokatolicka*, *Cerkiew Prawosławna* z poddziałem *Staroobrzędowcy* oraz *Kościół Protestanckie*.

Szeregowanie wewnętrzne jest dwojakie. Dominuje układ alfabetyczny autorski, porządkujący opisy w kolejności abecadłowej nazwisk twórców poszczególnych prac. Występuje również układ przedmiotowy. Uporządkowano w ten sposób biografie oraz prace dotyczące księgozbiorów poszczególnych osób, które występują w kolejności alfabetycznej nazwisk osób stanowiących przedmiot opracowania. W celu podniesienia sprawności informacyjnej spisu wyróżniono graficznie ich nazwiska przez podkreślenie.

Zastosowany układ systematyczny w zrubie głównym, jak i przyjęty sposób szeregowania wewnętrznego są trafny rozwiązaniem. W połączeniu ze spisem treści pozwalają bezproblemowo posługiwać się *Katalogiem*, umożliwiając szybkie wyszukiwanie informacji na temat określonego zagadnienia.

Niestety nie można tego powiedzieć o indeksie. Jego funkcjonalność i użyteczność jest znikoma. Zastosowany indeks krzyżowy dobrze spełniałby swoje zadanie informacyjne i byłby niewątpliwie odpowiednim dopełnieniem spisu o układzie systematycznym, gdyby należycie przygotowano go pod względem metodycznym. Tak jednak nie jest. Problem dotyczy wskaźników cyfrowych odnoszących się do zasadniczej części *Katalogu*. Autor podaje w tym względzie rozbieżne informacje. We wstępie zapewnia, że „Liczyby po hasłach indeksowych odsyłają do numerów pozycji spisu bibliograficznego” (s. 12), co jest typowym i najlepszym połączeniem indeksu ze zrubem głównym bibliografii. Natomiast w krótkim wprowadzeniu do indeksu stwierdza, iż „Hasła indeksowe

odsyłają do strony tekstu” (s. 295). W rzeczywistości wskaźniki cyfrowe nie kierują do określonej pozycji, lecz odsyłają do numerów stron. Zważywszy na fakt, że na stronie znajduje się z reguły kilkanaście opisów, znalezienie poszukiwanej pozycji nastęrcza sporo kłopotów, dezinformuje użytkownika i naraża go na niepotrzebną stratę czasu oraz, co warto podkreślić, wpływa niekorzystnie na sprawność użytkową zestawienia.

Wiele zastrzeżeń budzą aneksy, a zwłaszcza zawarte w nich informacje. Chodzi głównie o dwa aneksy, tj. *Kto jest kim – promotorzy i recenzenci* oraz *Bibliografia przedmiotowa*. W pierwszym znajdują się podstawowe dane o poszczególnych uczonych. Przy każdej osobie widnieje tytuł bądź stopień naukowy, aczkolwiek nie zawsze są one zgodne z najnowszymi informacjami o uczonych, co powinno być regułą. Dalej występuje imię i nazwisko uczonego. Często jest też data urodzenia bądź lata życia. Ponadto podano specjalizację naukową badaczy oraz ich miejsce pracy.

Poważne obiekcje budzi wiarygodność informacji odnoszących się do niektórych uczonych. Przy wnikliwszej analizie tekstu okazuje się, że niekiedy są one błędne. Potwierdza to przykład G. Rosińskiej. Prezentując jej sylwetkę naukową, autor pisze: „Prof. dr hab. Grażyna ROSIŃSKA (ur. 1964), nauczyciel akademicki Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach” (s. 187). W rzeczywistości nieżyjąca już uczona (zm. 2013) urodziła się w 1937 roku. Zawodowo była związana z Instytutem Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN w Warszawie oraz Zakładem Nauk Pomocniczych Historii i Bibliotekoznawstwa UMCS, a w latach 2003-2007 z Instytutem Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UMCS w Lublinie⁵. Nie jest to odosobniony przypadek. Profesor Marian Chachaj, badacz dziejów nowożytnych i historii kultury, jest określony jako „(...) kustosz Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. H. Łopacińskiego w Lublinie, adiunkt Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie” (s. 163). Być może R. Żmuda pomylił osobę uczonego, zatrudnionego przez cały okres pracy zawodowej w Instytucie Historii UMCS w Lublinie, z Krzysztofem Chachajem, starszym kustoszem Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. H. Łopacińskiego w Lublinie. Tego typu pomyłki nie powinny mieć miejsca. Autor powinien wykazać się większą dokładnością i skrupulatnością w ustalaniu danych osobowych i nie upowszechniać niesprawdzonych informacji.

W aneksie *Bibliografia przedmiotowa* wykazano piśmiennictwo poświęcone naukowcom. W tym miejscu trzeba zgłosić uwagi odnośnie do sposobu opracowania tego dodatku. Przede wszystkim należy stwierdzić, że nie jest on kompletny. Brakuje w nim szeregu uczonych posiadających literaturę przedmiotu. Daje się również zauważyć różne podejście do kwestii kompletności bibliografii. Przy niektórych uczonych zestawiono całe piśmiennictwo im poświęcone, przy innych zaś zacytowano tylko wybrane pozycje. Dla przykładu można tutaj przytoczyć bibliografię osobowe dwóch uczonych – Kazimierza Lepszego

⁵ Profesor Grażyna Helena Rosińska – nota biograficzna, oprac. A. Krawczyk, w: *Z książką przez życie*, red. A. Krawczyk, Lublin 2008, s. 11-12.

i Adama Kerstena. Wśród prac odnoszących się do K. Lepszego widnieje m.in. *Słownik historyków polskich* (Warszawa 1994), natomiast przy A. Kerstnie nie ma tego dzieła, chociaż jego biogram tam występuje wraz z informacją o bibliografii osobowej podmiotowej, której także nie wykazano przy tym historyku. Ponadto wiadomości o życiu i działalności naukowej A. Kerstena można znaleźć w *Słowniku biograficznym miasta Lublina* (t. 2, Lublin 1996). Jednak tej pracy w ogóle nie odnotowano wśród źródeł.

Trudno ustalić, jakimi zasadami kierował się autor, dokonując doboru materiału do tego aneksu. Podejmując się opracowania bibliografii osobowej, powinien dążyć do kompletności w gromadzeniu piśmiennictwa i wykorzystać dogłębnie dostępne materiały źródłowe. Jak pokazują przytoczone przykłady, nie do końca to zrealizował.

Sprawą dyskusyjną jest również liczba aneksów (7). Sądzę, że część z nich należało połączyć. Domagają się tego przede wszystkim trzy ostatnie aneksy, tj. *Kto jest kim – promotorzy i recenzenci*, *Bibliografia przedmiotowa* oraz *Materiały ikonograficzne – fotografie*. Każdy z nich zawiera informacje na temat opiekunów i recenzentów prac dyplomowych, ale są one zamieszczone w odrębnych dodatkach. Z punktu widzenia użytkownika taki podział jest niewygodny. Po prostu należało wszystkie dane na temat uczonych (biogram, literaturę przedmiotu, fotografie) umieścić w jednym miejscu. Dzięki temu, poszukując wiadomości o ludziach nauki, czytelnik uniknąłby niepotrzebnego trudu wielokrotnego wertowania każdego z wymienionych aneksów i szybko znalazłby kompleksowe informacje biograficzne.

Katalog wyróżnia się estetycznym opracowaniem edytorskim. Dwuszpaltowy układ tekstu, dobrze dobrany krój i stopień czcionki, większy jej rozmiar w opisach zasadniczych, a mniejszy przy adnotacjach, wyróżnienie graficzne haseł osobowych i nagłówków, będących podstawą szeregowania opisów bibliograficznych, odpowiednie odstępki między pozycjami oraz żywa pagina – wszystko to powoduje, że posługiwanie się spisem nie sprawia kłopotu. Korzysta się z niego łatwo i wygodnie.

Mankamentem jest tylko niedokładna korekta i to głównie autorska. Staranniejsze sprawdzenie tekstu wyeliminowałoby zapewne takie pomyłki jak np. utożsamianie Albina Kopruckowaniaka, historyka, badacza dziejów XIX wieku, pracownika Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, z inną lubelską uczelnią, a mianowicie Katolickim Uniwersytetem Lubelskim (s. 255). Zweryfikowany zostałby także zapis pozycji 651, w którym promotor i recenzent są jedną osobą. Uniknięto by także zniekształceń nazwisk niektórych uczonych, jak choćby Sławomira Kalembki, który figuruje w wykazie źródeł, w aneksach i w indeksie jako Sławomir Kalemba.

Zasygnalizowane niedoskonałości należałoby skorygować przy ewentualnym wznowieniu publikacji. Nie podważają one jednak zasadniczego znaczenia *Katalogu*. Obok pionierskości jego wartość polega na zgromadzeniu w jednym spisie rozproszonych dotychczas po rozmaitych wykazach i zestawieniach dysertacji habilitacyjnych, rozpraw doktorskich oraz prac licencjackich i magisterskich z zakresu bibliotekarstwa kościelnego. Ważny jest on również

z tego powodu, że nie tylko odzwierciedla efekty działań naukowych, lecz także służy pomocą w wytyczaniu nowych obszarów badawczych. Z pewnością stanie się cennym źródłem informacji w warsztacie naukowym bibliologów, informatologów i historyków Kościoła.

BIBLIOGRAFIA

- Latawiec Piotr, *Dr Ryszard Źmuda*, „Forum Bibliotek Medycznych”, 5 (2012) nr 2, s. 442-460.
- Matczuk Alicja, (rec.) Źmuda Ryszard, *Bibliografia publikacji o bibliotekach kościelnych w Polsce za lata 1945-2015*, Łódź 2016, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 107 (2017) s. 425-432.
- Profesor Grażyna Helena Rosińska – nota biograficzna*, oprac. A. Krawczyk, w: *Z książką przez życie*, red. A. Krawczyk, Lublin 2008, s. 11-12.
- Warząchowska Bogumiła, (rec.) Ryszard Źmuda, *Bibliografia publikacji o bibliotekach kościelnych w Polsce za lata 1945-2015*, „Fides. Biuletyn Bibliotek Kościelnych”, 23 (2017) nr 2, s. 181-184.
- Źmuda Ryszard, *Indeks nazwisk, Bibliografia historii Kościoła w Polsce za lata 1944-1970*, red. H.E. Wyczawski, cz. 3, Warszawa 1977, s. 119-290.
- Źmuda Ryszard, *Indeks nazw geograficznych, Bibliografia historii Kościoła w Polsce za lata 1944-1970*, red. H.E. Wyczawski, cz. 3, Warszawa 1977, s. 291-323.
- Źmuda Ryszard, *Bibliografia publikacji o bibliotekach kościelnych w Polsce 1945-2015*, Łódź 2016.
- Źmuda Ryszard, *Projekt i wykaz proponowanych haseł biograficznych Słownika pracowników bibliotek kościelnych w Polsce za lata 1945-2017*, „Forum Bibliotek Medycznych”, 9 (2016) nr 1, s. 464-502.
- Źmuda Ryszard, *Instrukcja dla autorów haseł biograficznych Słownika pracowników bibliotek kościelnych w Polsce za lata 1945-2017*, „Fides. Biuletyn Bibliotek Kościelnych”, 23 (2017) nr 2, s. 206-211.